Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
11.12.2018

Viite: Kuuleminen 11.12.2018 klo 10.00

GEENITEKNIIKAN LAUTAKUNNAN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ SIEMENLAIKSI (HE 172/2018 VP)

Geenitekniikan lautakunta esittää hallituksen esityksestä siemenlaiksi ym. lausuntonaan seuraavaa:

1. **Johdanto**

Geenitekniikan lautakunta (GTLK) esitti 22.8.2018 antamassaan lausunnossa luonnoksesta hallituksen esitykseksi (HE) siemenlaiksi useita huomioita, jotka liittyvät siemenlain ja geenitekniikkalain (377/1995) haasteellisen rajapintaan. Vaikka nyt käsiteltävänä olevaan lakiesitykseen on tehty eräitä korjauksia, esitykseen on kuitenkin jäänyt - osittain muuttuneesta tilanteestakin johtuen - eräitä mahdollisia ongelmakohtia.

2. Siemenen määritelmä (lain 4 § 9 kohta)

Geenitekniikan lautakunta katsoo, että ehdotetun lain 4 §:n 9 kohta ei ole sopusoinnussa uusimman EU-lainsäädännön tulkinnan kanssa.

Muuntogeenisiä (GM) organismeja koskevan direktiivin soveltamisalasta saatiin 25.7.2018 EU-tuomioistuimen (EUT) antama päätös, jonka mukaan uudet mutageneesitekniikat kuuluvat EU:n geenitekniikkadirektiivin 2001/18/EY soveltamisalaan ja jäsenvaltioilla on oikeus kansallisesti säännellä myös perinteisiä mutageneesitekniikoita, elleivät kansalliset säädökset ole ristiriidassa EU-sääntelyn kanssa. EUT:n ratkaisun myötä kasvilajikeluetteloon hyväksyttävästä lajikkeesta on selvitettävä, onko sen uusi ominaisuus mahdollisesti peräisin spontaanista mutaatiosta vai jollakin mutageneesimenetelmällä aikaansaatu. Jälkimmäisessä tapauksessa riippuu käytetystä mutageneesimenetelmästä, kuuluuko lajike geenitekniikkasäädösten soveltamisalaan.

HE:n 4 §:n 9 kohdan määritelmän mukaan GM-siemenillä tarkoitetaan *”siemeniä, jotka koostuvat geenitekniikalla muunnetusta organismista, sisältävät tällaista organismia tai on tuotettu tällaisesta organismista, jos tieteellisesti voidaan osoittaa, että siementen arvioidut ominaisuudet, mukaan lukien niiden sisältämät geeni, eroavat tavanomaisten siementen vastaavista ominaisuuksista;”.* Kyseisen, aiemmassakin siemenkauppalaissa esiintyvän määritelmän loppuosa on EU-tuomioistuimen päätöksen jälkeen ongelmallinen, sillä eräissä tapauksissa ei ole tieteellisesti mahdollista jälkikäteen osoittaa mutaation alkuperää. Tämä vaikeuttaa GMO-toimintaan liittyvien säädösten toimeenpanoa ja valvontaa, ja tilanne onkin synnyttä-

Kirkkokatu 14, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
geenitekniikanlautakunta.fi
Puhelin 0295 16001
e-mail: gtlk.stm@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

nyt EU:ssa keskustelua tarpeesta muuttaa EU:n geenitekniikkadirektiivien määritelmiä.

3. Erityiset säännökset

HE:n 12 §:ssä säädettäisiin tilanteista, joissa siementä voitaisiin saattaa markkinoille sertifioimattomana. GTLK huomauttaa, että riippumatta siemenen määrästä, käyttötarkoituksesta tai lajikeluetteloon hyväksymistä koskevasta hakemuksesta noudatetaan GM-siemenen osalta mitä geenitekniikkalainsäädännössä on säädetty GM-siemenen hyväksymisestä markkinoille, sekä GM-siemenillä tehtävien kenttäkokeiden tai GM-siementen suljetun käytön luvanvaraisuudesta.

Koska ehdotetun lain ja geenitekniikkalain rajapinta on epäselvä, olisi lain 3 §:ään tarpeen lisätä viite geenitekniikkalakiin seuraavasti:
….(249/2015). Geenitekniikalla muunnetun siemenen hyväksymisestä markkinoille ja sitä koskevasta valvonnasta säädetään geenitekniikkalaissa (377/1995).

4. Toiminnan harjoittaminen (3 luku)

Geenitekniikan lautakunta pitää tärkeänä pakkaamotoiminnan luvanvaraisuutta (13 §), toimijoiden ilmoitusvelvollisuutta (14 §) ja velvollisuutta tiedoston pitämiseen (15 §). Tilanteissa, joissa markkinoilla havaitaan luvatonta GM-siementä, geenitekniikan käyttöä valvovien viranomaisten on välttämätöntä pystyä jäljittämään sekä toimijat, pakkaajat että siemenmateriaalit.

HE:n 15 §:ssä esitetään, että kauppaeräkohtaisen tiedoston tietoja säilytettäisiin vain kuuden vuoden ajan tiedon tallentamisesta. Esitetty säilytysaika saattaa GTLK:n kokemuksen perusteella olla riittämätön jäljitettäessä luvattoman GM-lajikkeen alkuperää ja sen mahdollista leviämistä jalostusaineistoon. GTLK ehdottaa määräajaksi GM-siemenen osalta 30 vuotta.

5. Viranomaiset

Lakiehdotuksen 23 §:ssä säädettäisiin siemenlain mukaisesta valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä, jossa toimijoina olisivat Ruokaviraston lisäksi Elinkeino-, liikenne-ja ympäristökeskukset (ELYt) ja Tulli, kuten nykyäänkin. GTLK huomauttaa, että GM-siemenen osalta tilanne on osin erilainen, sillä kun valvonta suoritetaan geenitekniikkalain mukaisesti, ei ELYille ole säädetty geenitekniikkalain mukaisia valvontatehtäviä geenitekniikkalain (377/1995) valvontaviranomaisia koskevissa 5 g ja 5 h §:ssä. Tätä koskevaa rajanvetoa on ehdotettu selkeytettäväksi lisäämällä ehdotetun lain 3 §:ään viite geenitekniikkalain mukaiseen valvontaan.

HE:n 24 §:ssä esitetään, että Ruokavirasto käyttäisi valvonnassaan apunaan valtuutettuja tarkastajia ja näytteenottajia. Nämä voisivat olla myös siemenliikkeen palveluksessa, mutta voisivat ottaa näytteitä vain pakkaamonsa pakkaamista eristä. Ruokavirasto vastaisi edelleen tarkastajien ja näytteenottajien koulutuksesta. GTLK katsoo, ettei 24 § ole välttämättä ristiriidaton geenitekniikkalain 5 g §:n kanssa tarkastajien ja näytteenottajien asiantuntemuksen ja valtuuksien osalta tilanteissa, joissa valvonnan kohteena on GM-siemen tai joissa sel-

vitetään, onko siemenerässä muuntogeenistä materiaalia. Näissä tilanteissa tarkastajan tai näytteenottajan tulisi olla yhteydessä Ruokavirastoon, mitä koskeva vaatimus voitaisiin kirjata lakiin esim. lisäämällä pykälään uusi 2 momentti: *”Jos valvonnan kohteena on muuntogeeninen siemen tai jos selvitetään, onko siemenerässä muuntogeenistä materiaalia, on valtuutetun tarkastajan tai näytteenottajan otettava yhteyttä Ruokavirastoon riittävän geenitekniikan asiantuntemuksen varmistamiseksi valvonnassa.”*

6. Tarkastukset ja valvonta

GTLK kannattaa 29 §:ssä säädettäväksi ehdotettua tunnistautumatonta näytteen tilaamista etämyynnissä, sillä luvattomia muuntogeenisiä organismeja markkinoidaan toisinaan nettikaupassa, eivätkä yksityishenkilöt ole tietoisia vaadittavista lupamenettelyistä. Tunnistautumaton tilaaminen mahdollistaisi myös etämyynnin valvonnan.

Siemenlain 32 §:ssä säädettäisiin, että Ruokavirasto pitäisi valvontaa varten valtakunnallista valvontarekisteriä. GM-siemenen osalta olisi tarkasteltava rekisterin mahdollista päällekkäisyyttä geenitekniikkalain 26 §:n mukaisen geenitekniikan rekisterin kanssa, johon Evira (tuleva Ruokavirasto) kirjaa geenitekniikkalain mukaisesti suorittamansa valvonnan. Tulisi huolehtia, etteivät em. rekisterit olisi lähtökohtaisesti päällekkäisiä tai että rekisteriin syötettävät tiedot siirtyisivät tarpeellisin osin automaattisesti myös toiseen rekisteriin. Viitaten edellä lausuttuun koskien tietojen säilytysaikaa, GTLK katsoo myös 32 §:n tapauksessa, ettei GM-siemenen valvontatietoja ole tarkoituksenmukaista poistaa valvontarekisteristä jo kolmen vuoden kuluttua siitä, kun Ruokavirastolle on tehty ilmoitus toiminnan päättymisestä, vaan vasta 30 vuoden kuluttua.

7. Hallinnolliset seuraamukset

Lakiehdotuksen 7 luvussa määrättäisiin hallinnollisista seuraamuksista. GTLK katsoo, että siemenlain ja geenitekniikkalain suhdetta tulisi vielä selventää GM-siemeneen kohdistuvan valvonnan osalta. Molemmissa säädöksissä siementä valvovana viranomaisena olisi tosin Ruokavirasto, mutta oikeusvarmuuden takia on oltava selvää, kumman lain mukaisesti valvovalla viranomaisella kulloinkin on toimivalta valvoa, sanktioida ja kerätä maksuja. Kysymys herää esim. siemenen markkinointikieltoja koskevan 36 §:n kohdalla. GTLK esittää, että 36 §:n alkuun lisättäisiin: *”Ellei muualla toisin säädetä, Ruokavirasto voi kieltää siemenerän….”.* Lakiesityksessä on jo täsmennetty esityksen 37 §:ää lajikkeen siemenen markkinoille saattamista koskevista rajoituksista ja 38 §:ää hävittämis- ja maastavientimääräyksistä lisäämällä ko. pykäliin viittaus muuhun lainsäädäntöön.

Pääsihteeri Kirsi Törmäkangas